

Andrzej Konias

Akademia Pomorska
Ślupsk

**OKOLICE ŚLUPSKA NA PIERWSZYM ZDJĘCIU
TOPOGRAFICZNYM POMORZA Z LAT 1836-1837**
**ŚLUPSK'S SURROUNDINGS DEPICTED
IN THE FIRST TOPOGRAPHIC MAPS OF POMERANIA
REGION (1836-1837)**

Zarys treści: Przedmiotem prezentacji są szczegółowe wieloarkuszowe mapy topograficzne okolic Ślupska w skali 1:25 000, powstałe w latach trzydziestych XIX wieku na podstawie bezpośrednich pomiarów stolikowych, poprzedzonych triangulacją. Mapy te, do dzisiaj przechowywane w rękopiśmiennych oryginalnych arkuszach w Bibliotece Państwowej w Berlinie, nazywane są w literaturze niemieckiej „die preussischen Gradabteilungsblätter” (Degner 1930/31), czyli „pruskimi arkuszami podziału stopniowego” lub „preussischen Urmesstischblätter” (Zögner, Zögner 1981), czyli „pruskimi arkuszami pierwotnego pomiaru stolikowego”. Zarówno treść topograficzna map, jak i ich oryginalny barwny obraz kartograficzny są w naszej literaturze słabo poznane (Jankowska 1993, Janaszek-Pastusiak 1979), pomimo iż doceniona została ich wartość w badaniach nad zmianami krajobrazu oraz w analizach wielkości i kierunku zmian przekształcanych elementów środowiska byłych obszarów państwa i zaboru pruskiego, wchodzących w skład współczesnego państwa polskiego (Jankowska, Lisiewicz 1998).

Słowa kluczowe: okolice Ślupska, historia kartografii

Key words: Ślupsk's surroundings, history of cartography

Stan kartografii topograficznej i jej podstaw triangulacyjnych w państwie pruskim w I połowie XIX wieku

Idąc za przykładem monarchii austriackiej, administracja państwa pruskiego widziała konieczność stworzenia w II połowie XVIII wieku jednolitego dzieła kartograficznego w dużej skali dla całego terytorium Królestwa Pruskiego. W następstwie tych dążeń w latach 1767-1787 powstała pod kierownictwem F.W. v. Schulenburg-Kehnerta i F.W.C. v. Schmettaua mapa o nazwie „Kabinettskarte preussischen Provinzen...” w skali 1:50 000 (złożona z 270 sekcji), która nie została opublikowana (Lindner 1995). Nie było to jednak dzieło jednolite, wykonane zostało bez należytych podstaw triangulacyjnych i nie oparte na szczegółowym stolikowym kartowaniu tere-

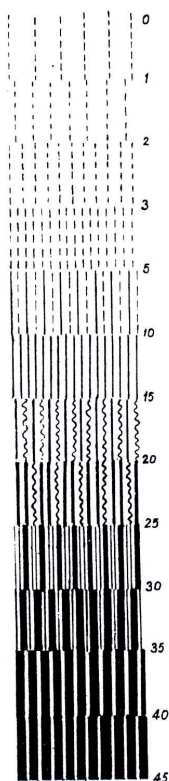

W 1820 roku powołano na szefa Sztabu Generalnego gen. Müfflinga, który natychmiast wydał instrukcję prac trygonometryczno-topograficznych, opartą na własnych doświadczeniach i wynikach prac trygonometryczno-topograficznych w Nadrenii oraz na pracach Deckera nad mapami Brandenburgii w skali 1:25 000, zwanymi „Quadratmeillenblätter”, i jego podręczniku o wojskowych zdjęciach terenu (Zögner, Zögner 1981). Instrukcja Müfflinga ujedynolcała pomiary i rysunek map wojskowo-topograficznych. Ustalone zostały w niej zasady pomiarów triangulacyjnych nad sieciami w trzech rzędach, podstawy matematyczne map w postaci odwzorowania wielościennego trapezów sferoidalnych przy pomocy rzutu azymutalnego środkowego („preussischen Polyederprojektion”), podział trapezu o formacie $1^{\circ}\varphi \times 1^{\circ}\lambda$ na arkusze mapy w skali 1:25 000 (ryc. 2), metoda zdjęcia topograficznego z zastosowaniem stolika mierniczego na statywie, poziomnicy, busoli i liniału przeziernikowego jako prototypu późniejszej kierownicy. Omówione zostały zasady tworzenia pierworysu polowego na stoliku, począwszy od wnoszenia punktów trygonometrycznych, przez pomiar szczegółów i kartowanie rzeźby za pomocą zmodyfikowanej przez Müfflinga (ryc. 3) kreskowej skali nachyleń terenu Lehmana, na podstawie pomierzonego i obliczanego średniego kąta nachylenia stoków. Do opracowania treści map na czystorysach posłużyły oddzielnie wydane arkusze wzorcowe i tabele znaków (Janaszek-Pastusiak 1979). Zarysowała się wtedy ścisła współpraca kartografów i topografów Sztabu Generalnego z wybitnym berlińskim geografem C. Ritterem.

	24°	51°		51°	25°	
X	1	2	3	4	5	6
IX	1	2	3	4	5	6
VIII	1	2	3	4	5	6
VII	1	2	3	4	5	6
VI	1	2	3	4	5	6
V	1	2	3	4	5	6
IV	1	2	3	4	5	6
III	1	2	3	4	5	6
II	1	2	3	4	5	6
I	1	2	3	4	5	6
	50°					50°

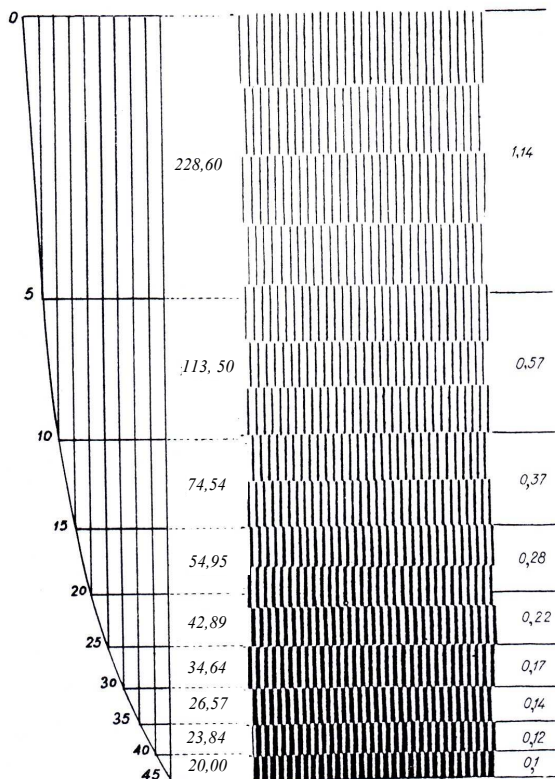
Ryc. 2. Podział trapezu sferoidalnego o powierzchni $1^{\circ}\varphi \times 1^{\circ}\lambda$ na pasy (Bande I-X) i słupy (Blatt 1-6). Każda z 60 sekcji (arkuszy stolikowych) ma wymiary $6^{\circ}\varphi \times 10^{\circ}\lambda$ (Janaszek-Pastusiak 1979)
 Fig. 2. The division of spheroidal trapezium of area $1^{\circ}\varphi \times 1^{\circ}\lambda$ by belts (Bande I-X) and poles (Blatt 1-6). Each of 60 sections (table sheets) measurements are $6^{\circ}\varphi \times 10^{\circ}\lambda$ (Janaszek-Pastusiak 1979)

Müfflinga

Lehmann's

h=20 1:5000

Ryc. 3. Zmodyfikowana skala kresek (szrafy) Müfflinga w porównaniu ze skalą kresek Lehmann'a do przedstawienia nachyleń terenu – „im stromiej, tym ciemniej” (Bem 1963)

Fig. 3. A modified scale of Müffling's hachures in comparison with Lehmann's hachures scale to present an area's slope – the steeper the darker (Bem 1963)

Do stolikowych pomiarów terenowych i opracowania map odkomenderowani byli w ramach praktyk młodzi oficerowie, którzy uczyli się w 3-letniej Szkole Wojskowej (Allgemeine Kriegsschule) geografii i kartografii (Zögner, Zögner 1981).

Treść map pierwszego topograficznego zdjęcia okolic Słupska

Oryginalne barwne arkusze (sekcje) map mają format 6' szerokości geograficznej na 10' długości geograficznej wzdłuż prostoliniwnych ramek ograniczających rysunek, co odpowiada mierze metrycznej około 44,5 cm x 43,0 cm dla tej strefy elip-

Grad Abtheilung $\frac{55}{54}$ der Breite, $3\frac{1}{4}$ | 35° der Länge, Bande VII. Blatt 6.

Ryc. 4. Fragment sekcji pierwszego zdjęcia topograficznego okolic Słupska z 1837 r. Obraz terenu pomiędzy Smoldzinem (Schmolsin) a jeziorem Dolgie Wielkie (Der gr. Dolgen See; skala oryginalu)

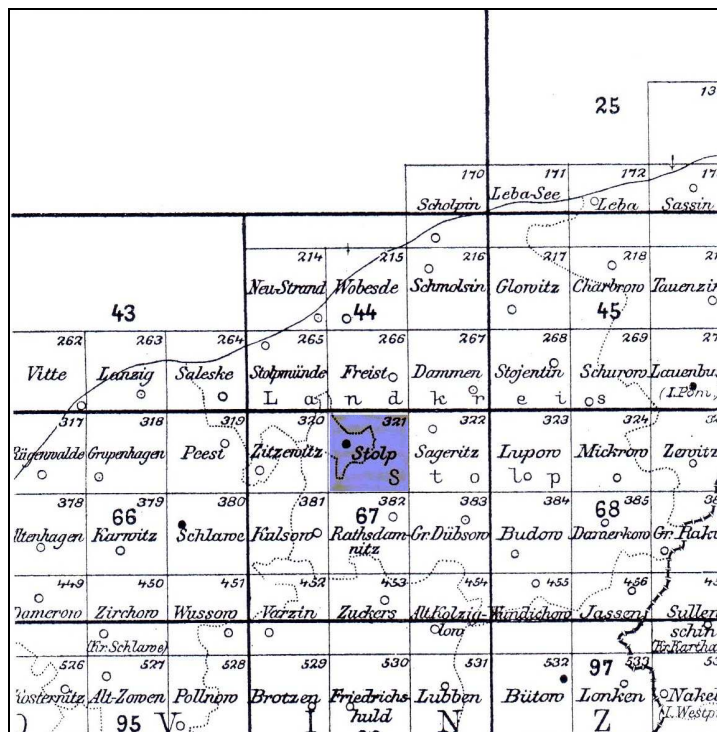
Fig. 4. A fragment of the first topographic photograph's section presenting the neighbourhood of Słupsk from 1837. An area located between Smoldzino (Schmolsin) and the Dolgie Wlk. Lake (Der gr. Dolgen See; the original's scale)

soidy ziemskiej. Im bardziej na północ, tym format arkuszy staje się minimalnie mniejszy. O zasadach konstrukcji tych arkuszy pisali F. Gąsiewicz (1964) i B. Janaszek-Pastusiak (1979). Instrukcja Müfflinga podawała sposób konstrukcji ramki arkusza stolikowego o wymiarach 10' długości i 6' szerokości na podstawie tabel stanowiących załączniki (Jankowska 1993). W treści pozaramkowej map, u góry po lewej stronie znajdują się oznaczenia położenia arkusza w jednostopniowym polu trapezu sferycznego, który podzielono na dziesięć pasów (Bande I-X) i sześć słupów (Blatt 1-6), uzyskując 60 sekcji o wymiarach jak wyżej (ryc. 2).

Arkusz Słupsk (Stolpe) ma oznaczenie: Grad Abteilung 55°/54° der Breite, 34°/35° der Länge, Bande V Blatt 5, czyli położony jest w polu pomiędzy 54° a 55° szerokości i 34° a 35° długości geograficznej w pasie V i słupie 5. Długość geograficzna podawana jest tu od południka zerowego Ferro, odległego o 17°39'59" na zachód od południka Greenwich (Gąsiewicz 1964).

Oznaczenie (godło) arkusza Smoldzino (Schmolsin) znajduje się na rycinie 4. Arkusze opisane są więc tylko godłem, bez nazwy najważniejszej miejscowości na mapie, jak to wprowadzono później na arkuszach map topograficznych. Zamawiając te arkusze ze Zbiorów Kartograficznych Pruskiej Biblioteki Państwowej w Berlinie, należy podawać numer katalogowy (N 729) i odpowiadające im skróconym numerom „Messtischblätter”, czyli arkuszy kolejnego zdjęcia z końca XIX wieku (ryc. 5).

Ryc. 5. Skorowidz arkuszy Urmesstischblätter okolic Słupska (Stolp)

Fig. 5. An index of sheets of Urmesstischblätter of the neighbourhood of Słupsk (Stolp)

W prawej dolnej części arkuszy poza ramką podano informacje o roku wykonania pomiaru w terenie i wykreśleniu mapy, wraz z nazwiskiem oficera i jego służbową przynależnością. Arkusz Słupsk został opracowany w terenie i wykreślony w 1837 roku przez podporucznika O'Etzel z batalionu strzelców. Większość sekcji tego zdjęcia powstała w 1837 roku, tylko arkusz Ustka (Stolpmünde) w 1836 roku. Na sekcjach brakuje oznaczeń skali (podziałki), jak również znaków umownych z objaśnieniami, ponieważ nie były one przewidziane do publikacji z racji utajnienia przez Sztab Generalny. Sekcje pierwszego zdjęcia wojskowego okolic Słupska są więc pierworysami wykonanymi bezpośrednio w terenie w skali 1:25 000 metodą stolikową, którym następnie kameralnie nadano formę czystorysu w postaci barwnego obrazu kartograficznego sytuacji i rzeźby, według arkuszy wzorcowych, znaków umownych i opisu zgodnie z instrukcją.

Na arkuszach tego zdjęcia widzimy po raz pierwszy tak szczegółowo opracowane ukształtowanie terenu i jego pokrycie, czyli elementy fizjograficzne i społeczno-gospodarcze, zwane też elementami geograficznymi.

Hydrografia, czyli elementy treści związane z wodami, zobrazowane są przez linię brzegową morza, jeziora, stawy, rzeki, strumienie oraz kanały. Obiekty te kolorowane są na niebiesko z ciemniejszym tonowaniem wzdłuż linii brzegowej Bałtyku, a także wzdłuż brzegów szerszych koryt rzecznych (Słupia) lub jezior (Łebsko). Charakter linii brzegowej morza jest oddany z zachowaniem charakterystycznych cech typu wybrzeża; plaża, urwiste brzegi, wydmy według pojedynczych form lub ich ciągów z plastycznym – pogładowym rysunkiem, cieniowanym szrafami stoków zachodnich łagodnych i bardziej stromych wschodnich (ryc. 6). Wzdłuż linii brzegowej Bałtyku, w pasie szerokości około 2 km topografowie przeprowadzili sondowanie dna, wyznaczając wzdłuż linii łamanych na mapie punkty głębokościowe w pruskich dwunastkowych stopach zwanych „Duodecimal Fuss” (Degner 1930/31), które posłużyły do wyinterpolowania izobat. W przedstawieniu rzek i jezior widoczna jest szczegółowość, z zachowaniem zróżnicowania pod względem gęstości, krętości, szerokości. W porównaniu ze współczesną mapą topograficzną w takiej samej skali widoczne są znaczne zmiany w wielkości, położeniu i przebiegu linii brzegowej morza, jezior i rzek (ryc. 7). Wszystkie obiekty wodne opisane są nazwami własnymi w języku niemieckim. Arkusze tych map są bogatym źródłem informacji o rozmieszczeniu roślinności i gruntów, które obok hydrografii i rzeźby terenu są głównym elementem krajobrazu. Według analizy wizualnej rozróżnić można wśród roślinności lasy iglaste, liściaste, mieszane, rzadkie i karłowate, łąki, sady i ogrody oraz plantacje. Obszary lasów są w większości opisane, oznaczane liniami granicznymi oraz dosyć gęsto rozmieszczonymi sygnaturami. Łąki w kolorze jasnozielonym są często opisane nazwami lokalnymi, a sady i ogrody wyróżniają się ciemnozieloną barwą. Wśród gruntów wyraźnie rozróżnia się obszary piaszczyste na żółtym tle oraz bagna i tereny podmokłe z tłem koloru niebieskawozielonkawego, szczególnie w miejscach wysychających jezior lub na nadrzecznych terasach (Słupia, Łupawa). Obszary upraw rolnych (grunty orne) pozostawione są jako powierzchnie nieoznaczone z jasnym tłem, przykrytym niekiedy szrafami wskazującymi nachylenie terenu (ryc. 4).

Ryc. 6. Fragment mierzei jeziora Lebsko na sekcji zdjęcia topograficznego z 1837 r. (skala oryginału)
Fig. 6. A fragment of the Lebsko Lake s sand-bar on a topographic photograph's section from 1837 (the original's scale)

Ryc. 7. Fragment wybrzeża Bałtyku (Ostsee) w okolicach Ustki (Stolpmünde), ujściowy odcinek Słupi (Stolpe fl.) z przylegającym obszarem na sekcji z 1836 r (skala oryginału).
 Fig. 7. A fragment of the Baltic Sea coast (Ostsee) in the neighbourhood of Ustka (Stolpmünde), the Słupia River's mouth section (Stolpe fl.) with an adjoining area on a section from 1836 (the original's scale).

Rzeźba albo ukształtowanie terenu, czyli naturalne nierówności powierzchni, to ważny, ale jeszcze niezupełnie wymierny element tej mapy, mimo iż przedstawiony został po raz pierwszy dla tych obszarów tak szczegółowo. Rzeźba terenu jest zobrazowana kreskowaniem (szrafami), o kierunku kresek zgodnym z kierunkiem największego spadku oraz o kształcie i grubości wskazujących na wzrost kąta nachylenia. Jest to zmodyfikowana przez Müfflinga skala nachyleń Lehmana (ryc. 3). Dla wartości kątów nachyleń od 1° do 5° są to różnej gęstości kreski przerywane, powyżej – do 10° kreski ciągłe i przerywane, dla 15° tylko ciągłe, dla 20° na przemian ciągłe i faliste itd. Formy rzeźby terenu o ostrych i najczęściej krótkich, mocno nachylonych stokach lub zboczach, jak klify, ruchome wydmy, wąwozy na wysoczyznach morenowych, rysowane są na mapach inaczej, aniżeli pozostałe nierówności terenu o ciągłej, łagodnej strukturze. W pierwszym przypadku jest to modelowanie rzeźby krótkimi kreskami o różnej grubości i gęstości oraz kierunku zgodnym z nachyleniem stoku, dające efekt cieniowania po stronie mocniejszego nachylenia stoku celem uplastycznienia form terenu. Ten rysunek wykonany jest w kolorze brązowym i wskazuje wojsku taktyczne właściwości terenu, a szczególnie przeszkody naturalne, ograniczenia przejezdności, ale też możliwości obrony i ukrycia.

W drugim przypadku są to właściwe szrafy (kreski) Müfflinga, odpowiadające obliczonym nachyleniom w terenie według skali stopniowej, rysowane piórkiem w szarej tonacji, aby zbyt nie zaciemnić tła.

Warto zaznaczyć, że utajnianie tych map przez wojsko wynikało głównie ze szczegółowego rysunku rzeźby terenu i jej znaczenia w działaniach wojskowych. Arkusze map zawierają liczne nazwy własne wyraźnych wzniesień terenowych i wklęsłych form rzeźby, np. „Am Madewina”, „Alt Lonzke” – wysokie wydmy na mierzei jeziora Łebsko, „Cramper Berge” – obecnie „Krępskie Góry” w pobliżu Krępy Słupskiej, czy „Die Langer Berge” – wzniesienia wokół obecnego Lasku Północnego (ryc. 8).

Osiedla należą do najważniejszych społeczno-gospodarczych elementów w treści map topograficznych. Ze względu na wojskowy charakter omawianego zdjęcia topograficznego mapy „Urmesstischblätter” podkreślają taktyczne właściwości osiedli: ich wielkość, położenie, charakter układu przestrzennego (rozplanowania) i charakter zabudowy (murowane, drewniane) – powiązane z warunkami naturalnymi (rzeki, rzeźba, roślinność, grunty) i zespolone z siecią komunikacyjną. Obraz graficzny osiedli, a więc miast i wsi, jest tu rzutem poziomym z zachowaniem położenia budynków oraz kształtu zabudowy. Śródmieścia miast o zwartej zabudowie, zamknięte murami obronnymi, np. Słupsk (Stolpe, ryc. 9), połączone są w zarysach kwartałów, rozdzielonych głównymi ulicami i placami (rynek), z ukazaniem głównych budynków (kościół, ratusz). Całe śródmieście z zabudową murowaną kolorowane jest karminem, z podkreśleniem ciemniejszą tonacją dwóch boków kwartału. Z tego śródmieścia poprzez bramy miejskie rozchodzą się główne drogi. W dzielnicach przylegających oznaczona jest zabudowa rozproszona, do pojedynczych budynków włącznie, rysowanych czarnymi prostokącikami, co wskazuje na drewnianą zabudowę. Widzimy tu szczegółowy układ dróg, ulic, rzek i stawów oraz łąk w kolorze jasnozielonym i nadrzecznych terenów podmokłych (niebieskozielonych), a zwłaszcza wyraźnie podkreślonych ciemną zielenią sadów i ogrodów. Sposób ge-

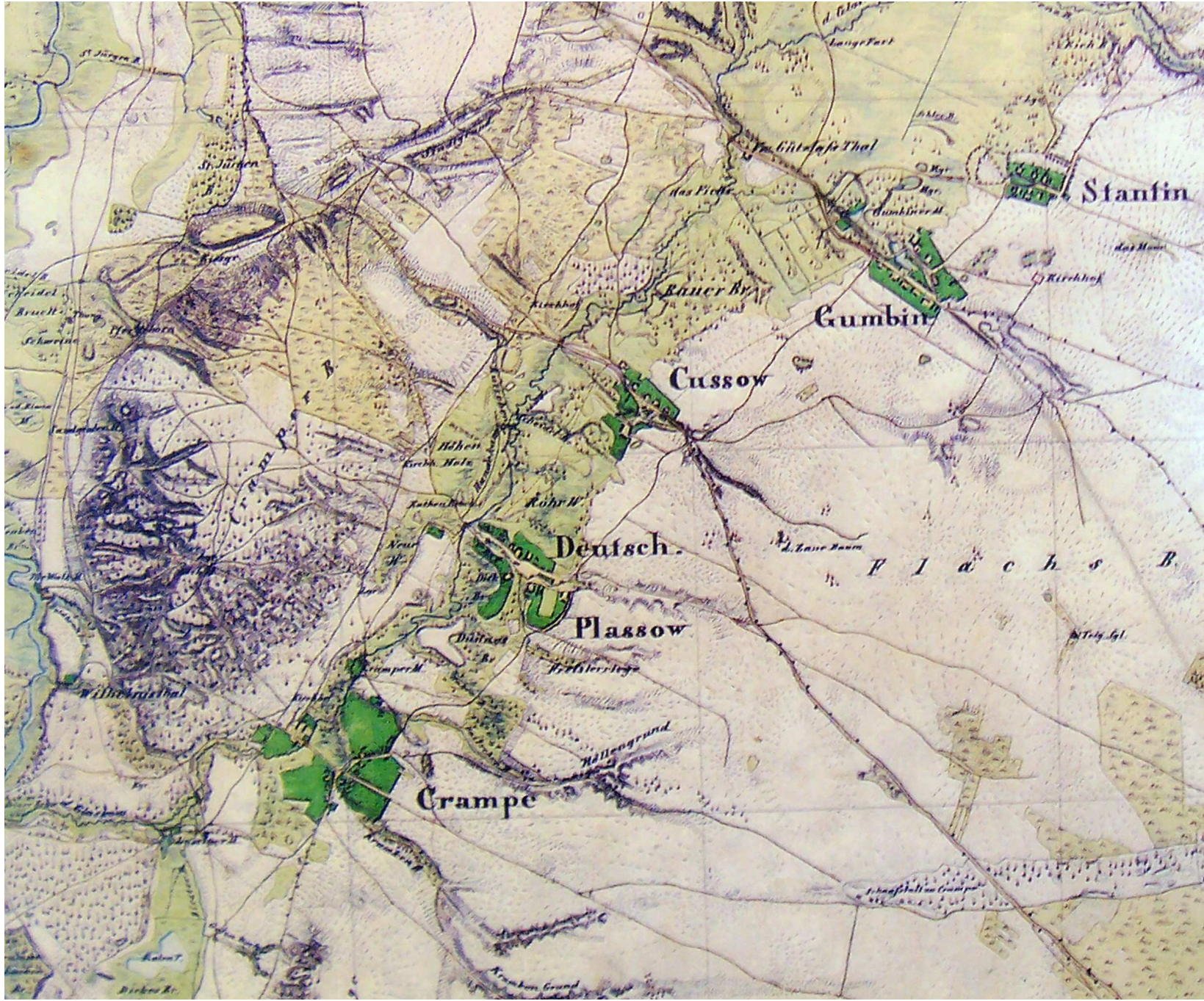
neralizacji śródmieścia jest tu wyraźnie podobny do austriackich wojskowych zdjęć topograficznych z końca XVIII i początku XIX wieku (Konias 2000), a nawet w pewnym sensie do współczesnych map topograficznych w nieco mniejszych skalach (1:50 000-1:100 000). Nazwy miast wyróżniono wysokim pismem stojącym, zbliżonym do kapitały, a dzielnice miejskie, np. Stare, Nowe Miasto, nieco niższą kursywą. Nazwy przedmieść, rzek, stawów i wielu szczegółów sytuacyjnych o charakterze orientacyjnym, religijnym i gospodarczym podano drobną kursywą. Oprócz nazw pełnych zastosowano skróty literowe. Arkusz przedstawiający Słupsk (ryc. 9), z jego charakterystycznym, starym układem przestrzennym przed zbudowaniem linii kolejowej i urbanizacją przedmieść po likwidacji murów obronnych, może być szczególnie interesujący dla geografów badających rozwój terytorialny miasta.

Czytelnie zaznaczono osady wiejskie dzięki zamknięciu konturów w ciemnozielonym tle, symbolizującym sady i ogrody przy zagrodach. Budynki drewniane w szczegółowym obrazie w postaci czarnych prostokątów przedstawiają przestrzenny układ zabudowy i charakter wsi wraz z układem dróg. Budynki murowane podkreślono kolorem karminu. Nazwy wsi opisane są jednolicie – wysokim grubym pismem stojącym o charakterze kapitały, natomiast nazwy dworów, folwarków, przysiółków i innych obiektów gospodarczych i pojedynczych zagród poza osadami wiejskimi – pismem drobniejszym, z użyciem kursywy.

W ujęciu graficznym dróg podkreślono główne, o charakterze krajowym, rysowane podwójnymi liniami z pogrubieniem jednej i wypełnieniem przestrzeni między nimi kolorem jasnobrazowym. Zróżnicowany rysunek sieci dróg wskazuje na oznaczenia klasyfikujące drogi na tzw. bite o nawierzchni twardej oraz o nawierzchni gruntowej: utrzymane, nieutrzymane, polne i leśne. Wzdłuż ważniejszych dróg oznaczono sygnaturami kółek aleje drzew (ryc. 7).

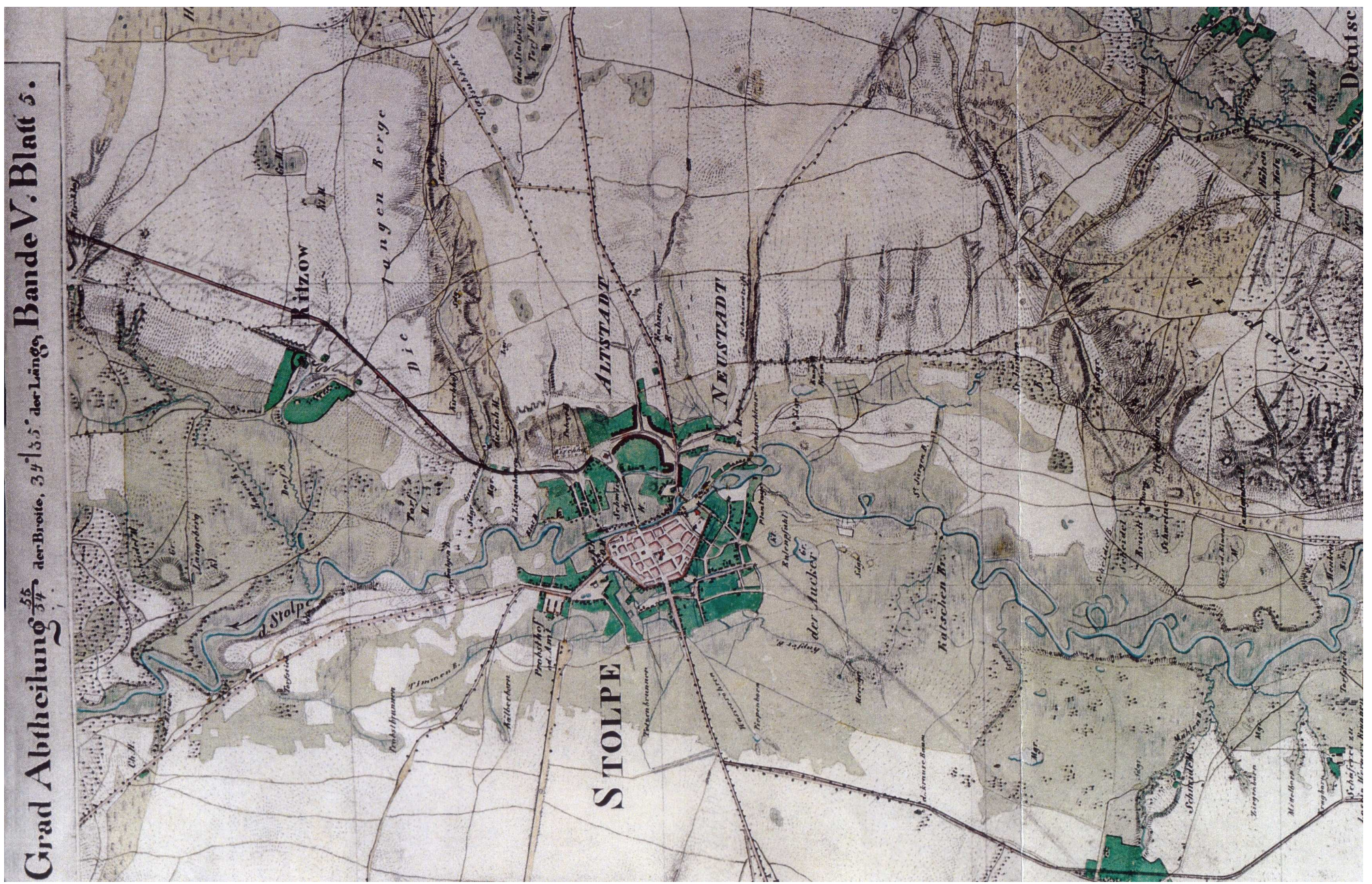
Zakończenie

Mapy w skali 1:25 000, opracowane na podstawie wojskowego zdjęcia topograficznego, rozpatrywane z historycznego punktu widzenia, miały w swoim czasie znaczenie głównie jako materiał źródłowy do wykonania map operacyjnych w skali 1:100 000, zwanych „Generalstabskarte”. Mapy w skali 1:25 000 nie były przewidziane do publikacji, ale zostały zachowane w oryginalnych rękopiśmiennych arkuszach w archiwum Pruskiego Sztabu Generalnego do końca I wojny światowej, kiedy ujawniono je i przekazano Pruskiej Bibliotece Państwowej. Obecnie decydują o możliwości szczegółowego poznania topograficznego okolic Słupska i innych części Pomorza Zachodniego z lat trzydziestych XIX wieku. Jak pisze K. Lindner (1995), mapy te otwierają drogę do nowoczesnego obrazu kartograficznego państwa pruskiego. Ten obraz kartograficzny w skali 1:25 000 uzyskał po raz pierwszy w historii dobrą kartometryczność, dzięki matematycznym podstawom konstrukcji mapy, właściwą dzisiejszym mapom topograficznym, pogładowość dzięki ujednoczeniu, celowemu dobraniu i zastosowaniu znaków umownych, barw i opisów ułatwiających przedstawienie i rozpoznanie charakterystycznych cech przedmiotów terenowych. Ważną właściwością tych map jest wiarygodność, osiągnięta dzięki wyko-

Ryc. 8. Obraz terenu na południe od Słupska z Krepskimi Górami (Cramper B.) i doliną rzeki Glazna na sekcji z 1837 r. (skala oryginału)
Fig. 8. An area to the south of Słupsk with the Krepskie Mountains (Cramper B.) and the Glazna River's valley on a section from 1837 (the original's scale)

Ryc. 9. Kartograficzny obraz Słupska (Stolpe) z przedmieściami na sekcji zdjęcia z 1837 r. (skala oryginału)

Fig. 9. A cartographic picture of Słupsk (Stolpe) with the suburbs on a photograph's section from 1837 (the original's scale).

naniu pierworysu polowego bezpośrednio na stoliku mierniczym, co pozwalało od razu porównać sporządzoną mapę z terenem. Rysunek rzeźby terenu bez pomiarów wysokości i poziomicy nie jest najmocniejszą stroną mapy, ale daje wiele wartościowych danych do wykorzystania nawet przez geomorfologów. Specjalistom z zakresu osadnictwa, hydrografii, ekologii, ochrony przyrody mapy te – o dobrej czytelności, połączonej z kartometrycznością i poglądowością, a przede wszystkim dużą szczegółowością – dają duże możliwości badań interesujących ich zagadnień i elementów środowiska.

Literatura

- Bem S., 1963, *Rysunek map*, Warszawa
- Degner H., 1930-31, *Geschichtliche Entwicklung der amtlichen Preussischen Gradabteilungsblätter*, Mitt. d. Reichsamt. f. Landesauf., 2, s. 85-99
- Degner H., 1940, *Die Aufnahmearbeiten des Preussischen Generalstabes nach den Freiheitskriegen*, Mitt. d. Reichsamt. f. Landesauf., 1, s. 1-20
- Gąsiewicz F., 1964, *Siatki na mapach*, Warszawa
- Janaszek-Pastusiak B., 1979, *Zasady prac kartograficznych w świetle instrukcji kartograficznej Karola Müfflinga z 1821 r. Z dziejów kartografii*, Wrocław, s. 89-100
- Jankowska M., 1993, *Okoliczności powstania i sposób opracowania pruskiej mapy topograficznej z I połowy XIX wieku w skali 1:25 000*, Roczniki Akademii Rolniczej w Poznaniu, CCXL, s. 37-45
- Jankowska M., Lisiewicz S., 1998, *Kartograficzne i geodezyjne metody badania zmian środowiska*, Poznań
- Konias A., 2000, *Kartografia topograficzna Śląska Cieszyńskiego i zaboru austriackiego od II połowy XVIII wieku do początku XX wieku*, Katowice
- Kryński S., 1970, *Z dziejów triangulacji na ziemiach Polski. Triangulacja pruska 1832-1914*, Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej, seria C, z. 14
- Lindner K., 1995, *Zwischen Oder und Riesengebirge Schlesische Karten aus fünf Jahrhunderten*, Staatsbibliothek zu Berlin, Ausstellung u. Katalog
- Zögner L., Zögner G.K., 1981, *Preussens amtliche Kartenwerke im 18. und 19. Jahrhundert*, Ausstellung u. Katalog, Berlin

Summary

The following article presents detailed topographic maps of Słupsk's surroundings at a scale of 1:25 000 created in the 1830s as a result military measurement of Prussian General Headquarters. Having discussed the condition of cartography in the Kingdom of Prussia in the first half of the 19th century, the content of original maps at a scale 1:25 000, which includes hydrography, vegetation, relief, housing estates with roads and map description, has been presented. The tremendous significance of these maps in the analysis of landscape change and its components for various specialists of Earth Science has been emphasized.